

Aristotel METAFIZIKA

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑ ΤΑ ΦΙΣΙΚΑ

τελεστονικού γνώσης

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΣ ΑΤ ΑΤΕΙΚΑ

ARISTOTEL

METAFIZIKA

Predgovor i prijevod

sa sedmojezičnim tumačem

temeljnih pojmoveva (grčki, latinski,

engleski, francuski, njemački,

ruski, novogrčki)

TOMISLAV LADAN

Filozofijska

redakcija

DANILO PEJOVIĆ

Prevezdano u četiri jezika - grčki
drugi jezik - engleski i njemački

Objavljeno u Zagrebu - 1992.

ARISTOTELA
osim i knjižnjim, jezikom i redakcijom.
Uloga redakcije: dajući čitajući i učujući
knjige. Objavljena u sklopu filozofske knjižne
česme - učitelj učenju! Knjiga ovo
izlazi - 1992. godina studijske godine

- Oprez! Knjige filozofije, knjige
čitača, učenja u svim područjima
i načinima, u svim predmetima - jedna
je vještina koja se uči, učiti
čitačem - učenju! Knjiga - 1992. godina

H R V A T S K A
S V E U Ć I L I Š N A
N A K L A Đ A

Zagreb 1992.

biti više živih bića: i on sam i čovjek i životinja,
ako svako od tih označuje i neko 'ovo' i jedno).
Dakle, ako su počela *opće*¹⁰⁴, takve su posljedice.
Ako pak nisu nešto opće, nego kao pojedinačnosti,
neće biti spoznatljiva, jer znanost o svim stvari-
ma nešto je opće. Tako te bi morala postojati dru-
ga počela prvočišta od tih počela (koja se pririču
uopće), ako će biti ikakve znanosti [ili spoznaje]
o njima.¹⁰⁵

15

I. IV.

- 1 Postoji znanost koja promatra bitak kao bitak
i njegove prisutnine¹ po sebi. Ona nije ista ni s
jednom od djelomičnih² znanosti, jer ni jedna od
drugih ne proučava bitak *uopće* i kao bitak, nego
odsijecajući jedan njegov dio promatralju mu pri-
godak poput matematičkih znanosti. A budući mi
istražujemo počela i najviše uzroke, bjezodano je
da oni moraju pripadati nekakvoj naravi po sebi.
Ako su oni koji istraživahu prapočela bićâ istra-
živali i ta počela, nužno je da prapočela bitka
budu ne prema prigotku, nego kao bitka. Stoga
i mi moramo shvatiti prve uzroke bitka kao bitka.
- 20
- 2 Sam nazivak 'biće'³ upotrebljava se mnogovrsno,
ali uvijek prema jednom i nekoj jednoj naravi,
a ne istoimenom⁴; tako se svako 'zdravo' odnosi
prema zdravlju (bilo da ga čuva, bilo da ga tvori,
bilo da ga označuje, bilo da ga može primiti) i
- 25
- 30
- 35

1025^b

E. VI.

1 Ovdje se istražuju počela i uzroci bićâ, i bjelodano je njih *kao* bića. Jer postoji nekakav uzrok i zdravlja i dobra tjelesnog ustroja, a postoje počela, načela i uzroci i matematičkih stvari, te u cijelosti: svaka umska znanost, ili koja nekako sudjeluje u umu, bavi se uzrocima i počelima, uzeto podrobnije ili jednostavnije. Ali sve su tê znanosti o nekom biću i rodu, koji su sebi omeđile i kojim se bave, ali ne o bitku naprsto, niti *kao* bitku, niti pak išta razlažu sâmo ono 'što jest', nego polazeći od toga, jedne to objašnjavaju sjetilnom zamjedbom, druge pak pretpostavljaju ono 'što jest', te tako dokazuju — s više ili manje nužnosti — (bitna) svojstva roda kojim se bave. Bjelodano je dakle kako iz takva dovođenja nema dokaza bivstva ili onoga 'što jest', nego tek nekakav drugi način pokazivanja.

1025 b

5

10

15

20

25

Isto tako, one ne kazuju ništa ni o tome postoji li ili ne postoji rod kojim se bave, jer istome razumjeću pripada pokazati i što je nešto i da li jest. A budući se i naravoslovje¹ bavi rodom bitka (jer je o takvom bivstvu u kojem je počelo kretanja i mirovanja *što su u njemu*) očito je kako ono nije ni činidbena² ni tvorbena³ znanost (jer pri tvorevinama počelo je u tvoritelju, bilo ono um ili umijeće ili neka mogućnost, dok je pri 'činjenim stvarima' u činitelju, naime: izbor /volja/, jer je učinjeno isto što i izabrano). Zbog togâ, ako je svako razumijeće ili činidbeno ili tvorbeno ili motritelj-

sko, naravoslovje će biti neka motriteljska znanost, ali će znanstveno promatrati takav bitak koji se može pokretati, i bit će o bivstvu što je prema odredbi tek 'ponajviše' kao neodvojivo (od tvari)⁴. Ali ne smije ostati skriveno kako biva sama bit i (pojmovna) odredba, jer bez toga je istraživanje ništavno.

Od stvari koje su određene, i onih 'što jest', jedne su kao 'prćasto' druge kao 'udubljeno'; a one se razlikuju zbog toga što je 'prćasto' spojeno s tvari (jer 'prćasto' je udubljen nos), dok je 'udubljenost' bez osjetilne tvari. Ako se sve naravnine upotrebljavaju (govore) slično 'prćastome', kao nos, oko, lice, meso, kost, i uopće životinja, te list, korijeň, kora, i uopće biljka (jer ni jednomo od tih odredba nije bez kretanja, nego uvijek ima tvar), bjelodano je kako treba u naravninama tražiti i određivati ono 'što jest', te da zbog toga pripada naravoslovcu proučavati i neka svojstva duše, naime ukoliko nije bez tvari. Odatle je dakle bjelodano kako je naravoslovje motriteljska znanost, ali je isto tako motriteljska i matematička znanost, samo što za sada još nije jasno bavi li se nepokretninama i izdvojinama⁵; pa ipak je jasno kako neke grane matematike promatraju stvari kao nepokretnine i izdvojine. Spoznati pak, postoji li štogod vječno, nepokretno i izdvojivo, bjelodano pripada motriteljskoj znanosti,⁶ a zacijelo ne naravoslovju (jer se ono bavi pokretninama), te ni matematici, nego znanosti koja je prvotnija od tē obje. Jer naravoslovje se bavi izdvojinama, ali one nisu i nepokretnine; neke se grane matematike bave nepokretninama, ali tē možda nisu i izdvojine, nego su kao u tvari; dočim prvotna znanost bavi se i izdvojinama i nepokretninama.

Nužno je pak da svi uzroci budu vječni, a još najviše tī; jer su uzroci onim vidljivima od božanskih stvari⁷. Tako te će biti tri motriteljske filozofije: matematika, naravoslovje, bogoslovje. Bjelodano je naime, ako je božansko igdje prisutno, ono je prisutno u takvoj naravi; a znanost što je najčasnija treba se baviti najčasnijim rodom.

Dakle, motriteljske znanosti treba radije izabirati od svih ostalih, a tu⁸ pak više negoli druge motriteljske znanosti. Mogao bi tkogod dvojiti da li je prvotna filozofija opća ili je o nekom rodu i jednoj naravi (jer isti način nije ni u matematičkim znanostima, nego se zamljomjerstvo i zvezdarstvo bave stanovitom naravi, dak je sveopća matematika zajednička svima). Dakle, ako ne postoji kakvo drugo bivstvo, mimo onih što su po naravi složena, naravoslovje će biti prvotna znanost; ali ako postoji neko nepokretno bivstvo, znanost o njemu bit će prvotnija i sveopća, jer je prva. I ona će promatrati bitak *kao* bitak, te ono što jest i (svojstva) što su mu prisutna *kao* bitku.

- 2 Nu budući se 'biće', uzeto naprosto, govori mnogovrsno, a od takvih značenja jedno bijaše ono prema prigotku, i drugo kao istinito, te nebiće kao lažno; i budući mimo tih postoje i obrasci priroka (kao što, kakvo, koliko, gdje, kada⁹ i štогод drugo ako označuje takav način), pa mimo sve to i ono što je mogućnošću i ono što je dijelatnošću; i bu-

δεμία ἔστι
τῆμη ἐπι-
εωρητική.
τῇ οἰκίᾳ
τοῖς δὲ
ποιηθεῖ-
οὐθενός
δ' γεω-
; οὐδ' εἰ
καὶ τοῦτ'
συμβεβη-
σοφιστι-
ῶν λόγοι
πότερον
μουσικὸς
δέ, γέ-
νη γραμ-
ν λόγων
ἢ ὄντος.
ρ ἄλλον
ρά συμ-
νυμβεβη-
διὰ τύ¹
πιστήμη
ἀεὶ ὡσ-
ν λεγο-
τά δ'
αὐτη

δὲ λυπη-
ALP; cf.
νηβ. Alc
ζορίσκος
collato

dući se 'biće' upotrebljava mnogovrsno — prvo valja reći o onome što je prema prigotku, kako nema nikakva znanstvenog promatranja o njemu. Znak je toga što se njime ne bavi ni jedna znanost, ni činidbena, ni tvorbena, ni motriteljska. 5 Jer ni onaj tko tvori kuću ne tvori zajedno s nastalom kućom ono što su joj puki prigoci (naime: ti su bezbrojni, budući da ništa ne prijeći da ta tvo revina bude jednima ugodna, drugima škodljiva, trećima korisna i tako reći različita od svih bića, ali sama kućegradnja ne tvori ništa od toga). Na 10 isti način ni zemljomjer ne promatra takve prigotke svojim likovima, te je li 'trokut' različit od trokuta kojemu je zbroj kutova jednak dvama pravim. A to se događa posve razložno, jer prigodak i jest tek kao puko ime. Zbog toga Platon¹⁰ na stanovit način i nije loše označio sofistiku da 15 se bavi nebićem. Jer sofistički dokazi, tako reći više od svega, bave se prigotkom: da li su 'obrazovan' i 'pismen' različito ili isto, te 'obrazovani Korisko' i 'Korisko'; i da li je sve što jest, a nije uvijek bilo, i postalo, tako te ako je tkogod budući obrazovan postao pismen, on je i budući pismen postao obrazovan¹², i ostali takvi slični dokazi. 20 Jer doista se čini kako je prigodak nešto blisko nebiću. A to je bjelodano i iz slijedećih dokaza: u stvari koje bivaju na drugi način, postoji nastanak i nestanak, dok u onih koje su prema prigotku toga nema. Pa ipak, onoliko koliko se može, treba i o prigotku reći što je njegova narav i po 25 kojem uzroku opstoji; jer time će istodobno biti bjelodano i zbog čega nema nikakve znanosti o njemu.

Budući dakle među bićima postoje jedna koja se tako uvijek ponašaju i iz nužnosti — ali ne iz one što je prema prisili, nego po onoj kad štogod ne može biti drukčije — i druga što nisu ni iz nužnosti takva ni uvijek, nego tek ponajviše, 30

οὐαρ
συμ-
φύχος,
ε, ὅτι
δρωπον 35
πολν),
οίκο-
οίκο- 1027^a
δόμον.
γίειαν,
, καὶ
ε τδν- 5
άνναμις
μένων
πάντα
λ τὰ
βεβη- 10
ναικός
(εὶ δὲ
δεχο-
κότος
αιεὶ 15
παρὰ

II (cf.
un A^b
plet);
II; cf.
λα καὶ
eclusi,
νεὶ A^b
Bonitz
B. Alp
δε A^b
silium

to je i počelo i uzrok tome da postoji prigodak. Jer što god ne biva ni uvijek, ni ponajviše tako, to nazivamo prigotkom. Kao kad za pasjakā¹³ nastane nevrijeme i hladnoća, kažemo da se to slučajno dogodilo, ali ne ako je sparina i vrućina, jer je ovo tada uvijek tako i kao ponajviše, dočim ono nije. Isto se tako čovjeku prigodno događa da je bijel (jer niti je uvijek tako, niti kao ponajviše), dok nije prema prigotku to što je životinja. Kad kućegraditelj izliječi koga, to je prigodak, jer nije po naravi tako činiti kućegraditelju, nego liječniku; ali se slučajno dogodilo da kućegraditelj буде liječnik. I začinat, trseći se oko naslade, može načiniti štogod ljekovito, ali ne prema začinarske umijeću; zbog toga kažemo kako se to dogodilo prigodno; te on to nekako tvori, ali ne napravo. Jer za druge stvari postoje tvorbene mogućnosti, dočim za tē ne postoji nikakvo umijeće, niti pak određena mogućnost. Naime, stvarima koje bivaju ili nastaju prema prigotku i uzrok je prema prigotku. I tako, budući sve nije iz nužnosti i uvijek, bilo od stvari koje bivaju bilo koje nastaju, nego je većina 'kao ponajviše'¹⁴, nužno je da bude štogod i prema prigotku. Kao, 'bijeli čovjek' nije obrazovan ni uvijek ni kao ponajviše; nu kako se to katkada događa, bit će to prema prigotku (ako pak ne, sve će biti iz nužnosti). Tako te će tvar — koja može biti i što drukčije nego kao ponajviše — biti uzrok prigotka.

35

1027 a

5

10

15

Kao počelo treba uzeti ovo: postoji li išta što nije ni uvijek ni kao ponajviše, ili je to nemoguće?

1027 b